

SLAVKO SLIŠKOVIĆ

Od Strossmayera do tulumu

Razgovor vodio: Ivan Tomljenović

Spectrum: Molim Vas da se na početku ovoga intervjua predstavite čitateljima – iznesete ukratko najvažnije biografske crtice, tijekom dosadašnjeg školovanja, teme koje su težište Vašeg znanstvenog rada...

Rođen sam 16. siječnja 1975. godine, kao jedino dijete u obitelji, sada već pokojnog Jerka i Ruže rođ. Zekić. Odrastao sam u selu Brankovići, općina Žepče. Osnovnu školu završavam u Ozmici – Žepče, BiH, a maturiram u Splitu 1993. godine. Iste godine započinjem studij teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje studiram do 1998. godine. Tijekom studija pohađam tečajeve francuskog jezika, a ljetne mjesece provodim na intenzivnom učenju u Parizu, pa 1998. godine nastavljam studij u Fribourgu u Švicarskoj. Nakon dvije godine magistriram i vraćam se u Zagreb.

Godine 1994. postao sam član Hrvatske dominikanske provincije, a za svećenika sam zaređen 16. srpnja 2000. godine u Dubrovniku.

Od jeseni iste godine zaposlen sam kao znanstveni novak na znanstveno-istraživačkom projektu *Srednjovjekovna znanstvena baština Hrvata* čiji je voditelj akademik Franjo Šanjek te sam kao asistent pri Katedri crkvene povijesti započeo predavati redovitim i izvanrednim studentima Instituta za teološku kulturu laika, studentima teologije, Katehetskog instituta i Instituta za duhovnost.

Godine 2001. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu prijavio sam doktorsku disertaciju *Strossmayerova vanjska politika. Djelovanje i recepcije* pod vodstvom akademika Nikše Stančića te ju i obranio 24. siječnja 2005. godine. U travnju 2005. godine izabran sam u suradničko zvanje i na radno mjesto višeg asistenta pri Katedri crkvene povijesti KBF-a, a u svibnju 2006. godine u znanstveno-nastavno zvanje docenta. Osim u dodiplomskom studiju, već nekoliko godina predajem postdiplomantima specijalizacije u crkvenoj povijesti. Dvadesetak studenata izradilo je diplomske radove kod mene, a desetak ih trenutno radi. Do sad sam imao izlaganja na 12

znanstvenih skupova od kojih je 11 međunarodnih (Zagreb, Krakow, Venecija, Milano, Asissi...) s temama o prosjačkim redovima dominikancima i franjevcima, ali najviše o raznim aspektima djelovanja biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Nešto prije Božića prošle godine Ministarstvo znanosti prihvatilo je moj znanstveno-istraživački projekt *Strossmayerov europaizam u umjetnosti i politici* koji ću realizirati uz suradnju dviju kolegica iz Strossmayerove galerije u Zagrebu te jedne mlade talijanske povjesničarke koja me zamolila da joj budem mentor doktorske disertacije.

Spectrum: Što Vas je to posebno impresioniralo kod Strossmayera? Je li to bila, iz njegove imponantne biografije, crkvena, politička, znanstvena ili mecenatska djelatnost? Ili jednostavno sve zajedno, a što njegovu osobu čini jedinstvenom ne samo na ovim prostorima, već i daleko šire u svjetskim razmjerima? Ukratko, zbog čega ste se počeli baviti baš Strossmayerom?

Zanimanje za biskupa Strossmayera je višestruko i dugogodišnje. U osnovnoj školi, koju sam pohađao za vrijeme komunizma, bio je jedan od rijetkih biskupa koji je u udžbenicima predstavljen pozitivno. Komunisti predstavljaju biskupa pozitivno! – to je automatski izazivalo stanovitu rezerviranost prema njemu, ali i interes.

Demokratskim promjenama, kad je uslijedilo *mjerenje hrvatstva*, ponovno je aktualizirano *pitanje* biskupa Strossmayera i pokušalo se njegovo ime što više ukloniti iz javnosti jer su ga neki proglasili *slabim Hrvatom*.

Biskup Strossmayer je jedini Hrvat o kojemu sam slušao više predavanja tijekom studija u Švicarskoj, kako na teološkom, tako i na filozofskom fakultetu.

Strossmayer je cijeli život nosio naslov biskupa *bosanskog* što me također kao Bosanca nije ostavilo ravnodušnim.

Kao dominikanca me privukla malo poznata činjenica da je Strossmayer i službeno od vrhovne uprave primljen u Dominikanski red s pravom participiranja u svim duhovnim do-

SPECTRUM
časopis
studenata
KBF-a

RAZGOVORI

brima Reda kao što su npr. da se svaki tjedan slavi misa za pokojne roditelje, a nakon njegove smrti za njega.

To su sve bili početni poticaji, a onda je uslijedilo dublje upoznavanje njegova života i djela, otvorenosti duha i snage misli što me do kraja impresioniralo.

Spectrum: Koje bi se to konkretno Strossmayerove ideje i misli trebale u današnjem vremenu u hrvatskom društvu (ne mislim ovdje samo na Crkvu) provoditi? U kojoj je mjeri njegova poruka živa i danas?

Možda će zvučati nekritično, ali mislim da su ideje biskupa Strossmayera još uvijek svježije kao i u njegovo vrijeme, a neke možda čak i aktualnije.

O političkim idejama neću previše govoriti, ali sam siguran da su mnoge još uvijek ispravne, od kršćanskih vrijednosti na kojima treba graditi europsku civilizaciju pa do nužnosti suradnje susjednih naroda. Njegovo načelo da samo politički, kulturno i gospodarski snažna Hrvatska treba težiti širim asocijacijama, jer onda neće biti prisiljena na razna uvjetovanja i kompromise, moglo bi biti putokaz i današnjoj Hrvatskoj.

Nesumnjivo je aktualno i njegovo ulaganje u mlade: učenike, studente, znanstvenike i umjetnike... Nažalost, brojni su mladi koji si ni danas ne mogu priuštiti sredstva za školovanje i rad. Sigurno bi i crkvene strukture imale što učiniti na tom polju, ali ne vidim novih Strossmayera.

Pročitajte samo njegove govore na I. vatikanskom saboru i vidjet ćete koliko toga još uvijek nije realizirano: uloga laika, uloga žena, kolektivna odgovornost za Crkvu...

Možda bi za naše studente, ali i općenito za sve koji djeluju u Crkvi i u ime Crkve, bilo važno naglasiti Strossmayerovu uvjerenost da Crkva mora pratiti razvoj znanosti i tehnologije, te se njima koristiti. Čini mi se da na tom polju dosta zaostajemo za biskupovim idejama i stoljeće nakon njegove smrti. Ne mogu tako lijepo prepričati Strossmayerovu misao pa ću ga citirati: *Nekoć je svećenički stalež po svojoj povlastici imao u svojim rukama sve škole i ustanove; danas je to prestalo; ali ja bih želio, da danas svećenici ono što su nekoć imali po povlastici svoga staleža, svojim znanjem iznude na neki način od vladara i vlasti ovoga svijeta, da prodru u škole i naobraženu mladež dobiju u svoje ruke... ako ikada, ja mislim da danas osobito treba preporučiti svećenicima, da znanstvenu kulturu što više mogu goje, e da se ne dogodi, da oni, koji bi morali stojati na visini, štaviše na vrhuncu, i svoje poglede pružiti do krajnjih granica zemlje, ne ostanu kao na podnožju brda, te u svojoj tvrdoglavosti i nadutosti tuđe poglede i vidike ili ignoriraju ili poriču.*

Upravo ti poricatelji i ignoranti danas najviše škode slici Crkve u društvu, a dugoročno samoj Crkvi. Takvi u pojavama ovog vremena vide neprijatelja, opasnost po Crkvu i ustaljeni poredak, a ne mogućnost kako bi Kristovu poruku prenijeli današnjem svijetu.

Naglasio bih da je Strossmayer bio protivnik svake getoizacije i elitizma. Želio je kršćanske vrijednosti unijeti u sve pore društva. Nije htio da nešto bude katoličko samo zato što će se takvim nazivati, nego je želio da sve hrvatske institucije budu prožete katoličkim duhom, budući da su Hrvati uglavnom katolici.

Spectrum: Zbog čega se na Strossmayera u nekim krugovima zadnjih godina gledalo sa sumnjičenjem u odnosu na nacionalno, ideju slavenstva itd.? Koliko su takva razmišljanja (ne)opravdana i potiču li možda ona iz neznanja ili pak iz zloće i nedobronamjernosti?

Ne vjerujem da se radi o zloći ili nedobronamjernosti, mada će uvijek biti onih koji pokušavaju svoju veličinu pokazati nastojeći poniziti druge. Mislim da je sumnjičavo gledanje na Strossmayera plod neznanja i opterećenosti životom u dvije Jugoslavije čiji su ideolozi vješto manipulirali biskupovom osobom. Stoga neupućeni obično na njega gledaju kao na Jugoslavena, ali zaboravljaju da nacionalna ideja nije ista prije 150 godina i danas, pa onda nije ista ni ideja suradnje s drugim nacijama. Budući da je to komplicirana tema koja se ne može obraditi u par rečenica, a studentima koji su slušali moja predavanja ta je problematika već poznata pa nije potrebno ponavljati, samo ću kazati da je teško u našoj povijesti pronaći osobu koja je toliko učinila za hrvatski narod kao što je biskup Strossmayer: uređenje Zavoda sv. Jeronima u Rimu, Akademija, Sveučilište i Galerija slika u Zagrebu, đakovačka katedrala, osječka *katedrala*, brojne škole, samostani, čitaonice, znanstvenici, umjetnici, studenti, đaci... Nema dijela hrvatskog naroda kojemu nije pomogao od svojih sredstava.

Spomenuo bih također da su njegovi suvremenici na sličnim službama imali slične prihode, ali se ne vide plodovi.

Mislim da ovdje dobro odgovara ona evanđeoska da se po plodovima poznaje pravo stablo. Za biskupa Strossmayera govore njegova djela.

Spectrum: Dominikanac ste i voditelj njihova Centra za studije i izdavačku djelatnost? Možete li nam ukratko predstaviti i taj dio Vašega rada, ulogu Centra u društvu, teme koje obrađujete, njegov smisao i ciljeve?

Vidim da ste se dobro pripravili za ovaj razgovor jer se u službi voditelja *Centra za studij i izdavačku djelatnost* Hrvatske dominikanske provincije ne pojavljujem često u javnosti. Uz svoje svećeničke, fakultetske i znanstveno-istraživačke obveze nikako ne mogu stići biti i ravnatelj izdavačkog poduzeća, mada to formalno jesam.

Europski dominikanci imaju velika iskustva s izdavaštvom pa je jedna od najvećih kršćanskih izdavačkih kuća, *Cerfiz* Pariza, dominikanska. Slično je u Španjolskoj. Talijani, Poljaci, Česi i Slovaci također imaju svoje izdavačke kuće. Međutim, oni imaju nekoliko fratarara koji su za to školovani i kojima je to jedina zadaća. U Parizu je čitav jedan samostan samo za taj posao. S njima sam privatno povezan, a od ove smo godine i službeno učlanjeni u *Zajednicu Europskih dominikanskih izdavača*, pa imamo perspektive razvoja. Nadam se da će se u budućnosti naći i prikladna osoba za taj posao pa će uloga *Centra* u društvu biti značajnija. Za sada su to sporadična izdanja.

Osim izdavaštvom, bavimo se i studijom. Naime, prema našim Konstitucijama, tamo gdje ne postoji vlastiti dominikanski studij nego naši studenti studiraju teologiju na drugim učilištima, Provincija mora osigurati dodatni studij u duhu Dominikanskog reda. *Centar* kojemu sam na čelu organizira taj studij za sve europske dominikance u formaciji tijekom *Studijskog tjedna* koji se održava svaki prvi tjedan mjeseca rujna u Dubrovniku. Svake godine su predavanja na hrvatskom i još dva svjetska jezika, a predavači i studenti su iz raznih europskih zemalja. Moram zahvaliti kolegi Čubeliću koji ulaže veliki trud oko koordinacije ovih *Tjedana*. Ove godine održao se deseti po redu. Odlukom Fakultetskog vijeća Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu sudjelovanje na tom *Tjednu* vrijedi kao jedan izborni predmet, pa smo osim za dominikanske studente otvoreni i za sve druge. Pozvao bih i čitatelje *Spectruma* na sudjelovanje.

Spectrum: Proveli ste jedan dio školovanja u inozemstvu. Je li Vas to razdoblje života s novim ljudima i duhovno obogatilo? Postoje li tamo možda kakve inovacije i zamisli, dotad za Vas neotkrivene, koje ste ovdje mogli kasnije upotrijebiti npr. u pastoralu? Također, postoji li tamo gdje ste Vi boravili kakav časopis poput Spectruma koji uređuju studenti?

Studij u inozemstvu iznimno me obogatio. Profesori i studenti sa svih kontinenata pridonose specifičnom ozračju. Svi donose dio svoje kulture, običaja, crkvenosti... Čovjek uviđa da se i na drukčiji način može živjeti, a biti u isto vrijeme kršćanin, redovnik, intelektualac.

Sam način studiranja je sličan onomu što mi sada pokušavamo Bolonjskim procesom. Naglasio bih prednost Fribourga kao gradića od 40 tisuća stanovnika, gdje je oko 10 tisuća studenata pa se osjeća da je to sveučilišni grad.

Sveučilište, kao i kod nas, ima više fakulteta, ali za razliku od Zagreba većina ih je na istoj lokaciji pa su susreti sa studentima drugih fakulteta svakodnevni, jer iste dvorane za predavanja koriste teolozi, povjesničari, filozofi... To pruža mogućnost slušanja izbornih predmeta na drugim fakultetima, a ne samo na teološkom.

Spomenuo bih i dobru financijsku situaciju fakulteta koja omogućuje niz prednosti koje mi, nažalost, ne možemo pružiti svojim studentima. Tako se npr. za tjelesni može izabrati od jahanja, skijanja, golfa, bazena do svih vrsta sportskih terena i centara. Veće su mogućnosti seminarskog rada. Ja sam npr. jedan semestar imao seminar o sakralnom graditeljstvu. Subotom ujutro bi nas pred fakultetom čekao autobus i vozio po raznim dijelovima Švicarske, pa čak i u Francusku, kako bi posjetili ono o čemu je bilo izlaganje. Na seminaru o filmu projekcije su bile u kinu. Seminar o povijesti kršćanstva imali smo zajedno s protestantima i pravoslavicima. Možda bismo mogli primijeniti barem to, gdje ne trebaju velika financijska ulaganja.

Studij nije organiziran po školskom sustavu kao kod nas od 8 i 15 do podne ili samo popodne. Satnica je uglavnom vrlo rastezljiva i boravak na fakultetu je gotovo cjelodnevni. No, sama zgrada sveučilišta sa svojim velikim i bogatim knjižnicama, ali i kafićima i kantinama omogućuje ugodan boravak od jutra do 22 sata kada se zatvara. Većina studenata i profesora doista koristi taj prostor i mogućnosti čime se donekle ostvaruje onaj ideal sveučilišta kao zajednice profesora i studenata.

Spectrum: Kako danas privući mlade ljude Crkvi, zainteresirati ih za Evanđelje i za duhovne vrijednosti? Koje su Vaše, nazovimo ih tako, metode za takvo što? Uspijeva li to možda lakše mladim svećenicama poput Vas?

Govor o privlačenju mladih Crkvi, čini mi se, postao je od istinske potrebe stanovitom floskulom.

Nemam rješenje, osobito jer nisam direktno u pastoralu. Koliko sam upoznat, sve bolje funkcioniraju *Povjerenstva za pastoral mladih* u biskupijama. Ono što vidim u crkvi Ranjenog Isusa u Ilici 1, za koju sam zadužen, je da ima dovoljno mladih. Spremni su čitati, svirati, pjevati, socijalno se angažirati... Bili bi i aktivniji kad bismo imali mogućnosti.

Mladi ljudi po svojoj naravi, uz izuzetke, ne žele biti pasivni nego aktivni. Ne žele biti samo objekt, nego subjekt Crkve.

I nedavni novogodišnji europski susret mladih u Zagrebu pokazao je da su mladi spremni prihvatiti angažman u Crkvi. Sve su prekrasno organizirali. Sami su vodili molitve i radio-nice. Svećenik je mogao biti tek jedan od sudionika.

Možda je to ispravan put. Svećenik neka se brine za ono gdje je potreban sakrament svetog reda, a ostalo neka prepusti laicima. Onda će, vjerujem, u crkvama biti dovoljno mladih. No, to traži mentalne promjene i kod svećenika i kod laika. Nažalost, svećenici često angažman laika ne doživljavaju kao suradnju, nego češće kao gubitak kleričkih pozicija. S druge strane, i sami vjernici laici moraju prestati Crkvu doživljavati kao isključivu brigu i zadaću svećenika.

Usudio bih se kazati da ponekad i mladi koji su aktivni u crkvenim zajednicama ne odgovaraju profilu većine svoje generacije, pa umjesto rješenja postaju dodatno opterećenje susretu mladih s Crkvom. Oni postaju uzor kakvi bi mladi trebali biti ako se žele angažirati u crkvenim zajednicama, a većina mladih ne želi biti poput njih. S druge strane, crkvenim strukturama oni bivaju slika mladih sa svojim očekivanjima od Crkve i ponudama Crkvi, pa one nude odgovore na nepostavljena pitanja i traže angažman koji mladi ne mogu pružiti. Tako, paradoksalno, preko samih mladih dolazi do sve veće odijeljenosti Crkve kao institucije od većine mladih.

Naravno, tu dolazimo i do pitanja vjerodostojnosti. Previše moraliziramo, a premalo primjerom pokazujemo. Previše pričamo, a premalo radimo. Previše kritiziramo, a premalo rješenja nudimo.... Mladi su na to osjetljivi. Oni su slobodarski raspoloženi i prema tome su otvoreni za radosnu vijest koja je put slobode, sreće i zadovoljstva, ali mi im Evanđelje često nudimo kao propise, obveze i ograničenja... Toga imaju i izvan Crkve.

Čini se da pitanje treba biti: Kako privući Crkvu mladima, a ne mlade Crkvi?!

Spectrum: Ostavimo malo prostora na kraju i za Vašu poruku čitateljima Spectruma. Postoji li nešto što biste im posebno poručili?

Mada bi povijest trebala biti učiteljica života, rijetki su koji uče na tuđim iskustvima. Stoga vam neću dijeliti savjete kako i što činiti. Mladi ste, Bog vam je darovao ovo razdoblje u kojemu studirate. Ono je darovano vama, a ne vi njemu. Iskoristite ga na najbolji mogući način. Uživajte u tom vre-

menu. Uživajte u novim spoznajama, novim ljudima, novim iskustvima... Vjerujte, mogu se prekrasno kombinirati učenje i rekreacija, studij i izlasci, molitva i tulumarenje, obveze i opuštanje... Nije dobro ako i jednog nedostaje jer će se sigurno odraziti na vaš kasniji život.